

Anayasa Mahkemesi Üyeleri Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in Andıçme Törenlerini Açış Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesine yeni seçilen üyelerimizin yemin törenine hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularıyla, saygıyla selamlıyorum.

Birazdan yemin ederek görevlerine başlayacak olan üyelerimizi tebrik ediyor, kendilerine başarılar diliyorum.

Uzun yıllardır kamu yönetimi alanında çalışmaları olan, kaymakamlık ve valilik görevlerinden sonra Sayıştay Başkanlığı yapan Doç. Dr. Recai Akyel'in bu engin birikimini anayasa yargısı alanına taşıyacağına ve Mahkememize önemli katkılar yapacağına inanıyorum.

Aynı şekilde, anayasa hukuku alanındaki çalışmalarıyla tanınan, özellikle de Türk Anayasa Mahkemesinin temel haklar yaklaşımı üzerine eserler kaleme alan Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez'in, Mahkememizin hak eksenli içtihatlarının geliştirilmesine ciddi katkılar yapacağına olan inancımı ifade etmek istiyorum.

Yeni üyelerimizi tekrar tebrik ediyor, üyeliklerinin şahısları, aileleri, Mahkememiz ve ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Ayrıca Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği çerçevesinde Mahkememizin dördüncü kez düzenlediği "Yaz Okulu" programı için 13 ülkeden gelen ve aramızda bulunan misafirlerimize de hoş geldiniz diyorum.

Malumları olduğu üzere, ülkelerin ve milletlerin tarihinde kader anları, kırılma noktaları vardır. 15 Temmuz 2016 bu ülke için böyle bir gündür. 15 Temmuz'da, sadece Türk siyasi tarihinin değil, modern demokrasi tarihinin en önemli olaylarından birine tanıklık ettik.

O gece zıt duyguları yaşadık. Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde örgütlenmiş bir cunta bize önce zilleti yaşattı. Onca çabayı, demokratik birikimi yok etmeye çalışarak, tarihimizin karanlık sayfaları olarak andığımız dönemlere dönme ihtimalinin utancını yaşattılar.

Ancak aynı gece aziz milletimiz kahramanca bir direniş göstererek bu zilleti kaldırdı ve bize izzeti yaşattı. Karanlık başlayan o gece, demokratik bir direnişe şahit oldu ve gelecek nesillere gururla

aktaracağımız bir demokrasi destanı yazıldı. O gece merhum Aliya İzzetbegoviç'in "Tarih, daima aynı hikayeyi tekrarlar: Ölmeye hazır olan insanlar, ölmeye hazır olmayanlara karşı galip gelirler." sözü bir kez daha doğrulandı.

Bu vesileyle bu izzeti ve onuru bize yaşatan başta Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere tüm devlet adamlarına, iktidar ve muhalefet partilerinin liderlerine, vatanperver Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet mensuplarına, demokratik ve kararlı bir tavır sergileyen medyaya ve her şeyin ötesinde ellerinde bayraklarından başka bir şey olmadan canları pahasına tankların karşısına dikilen cesur ve yürekli milletimize Mahkememiz ve şahsım adına şükranlarımı sunmayı bir borç biliyorum.

Bilindiđi üzere, Anayasa Mahkemesinin varlık nedeni Anayasa'yı ve onun güvenceye aldığı temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi üyeleri, görevlerine başlarken "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve temel hak ve özgürlükleri" koruyacaklarına namusları ve şerefleri üzerine yemin ederler. Elbette Mahkeme, Anayasa'yı ve hakları koruma görevini yine Anayasa'nın kendisine tanıdığı yetkiler çerçevesinde yerine getirir.

15 Temmuz darbe teşebbüsünün amacı, esas itibarıyla demokratik anayasal düzeni ve onun koruduğu temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaktı. Bu teşebbüs sonuç almış olsaydı daha önce olduğu gibi Anayasa Mahkemesinin Anayasa'yı ve temel hakları koruma görevi anlamsız hale gelecekti.

Tam da bu nedenle, o meşum gecede karanlığın en koyu noktasında anayasa yargısı tarihinde ilk kez Anayasa Mahkemesi bir açıklama yaptı. Açıklama şöyleydi: "Anayasal düzene karşı her türlü demokrasi dışı girişimi reddediyor ve demokratik hukuk devletinin yanında olduğumuzun aziz milletimizce bilinmesini istiyoruz." Bu açıklamayı Anayasa ve temel hakları koruma görevimizin bir gereği olarak gördük.

Bu vesileyle Anayasa Mahkemesi üyelerinin, yaptıkları yemine sadık kalarak her türlü antidemokratik ve anayasa dışı saldırı karşısında Anayasa ile temel hak ve özgürlükleri koruma görevini hakkıyla yerine getireceklerine olan inancımı bir kez daha ifade etmek isterim.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bu darbe teşebbüsünün arkasındaki anlayışı, zihniyeti ve yapısal sorunları iyi okumak zorundayız. Tüm darbelerde ve darbe girişimlerinde olduğu gibi, 15 Temmuz'un arkasında da "vesayetçi" anlayış yatmaktadır. Bu anlayış, hakikatın sihirli küresini elinde tuttuğunu düşünen bir zümrenin toplumu, devleti şekillendirme ve yola getirme, tabir yerindeyse "adam etme" hezeyanını ifade etmektedir.

Farklı zamanlarda farklı ideolojik payandalara yaslanan sivil-askeri bürokratik vesayetçilik, kurumsal düzeyde demokratik siyasi aklın yetersiz olduğu varsayımına dayanır. Bireysel düzeyde ise kişinin kendi hâline bırakılmaması, yönlendirilmesi gerektiği, aksi hâlde doğru karar veremeyeceği düşüncesinden beslenir. Her iki durumda da kurumsal ve bireysel akla ipotek koyma söz konusudur. Tam da bu nedenle ünlü filozof Kant, vesayetçiliği “tasavvur edilebilen en büyük despotizm” olarak nitelendirir.

15 Temmuz'un arkasındaki vesayetçiliği daha da koyu ve tehlikeli kılan, vasilerin sivil ve siyasal toplumun tüm katmanlarını ele geçirmeye çalışan ve bu amaçla faaliyet gösteren bir yapılanma içinde olmalarıdır. Bu da karşı karşıya kalınan tehlikeyi öncekilerle karşılaştırılmayacak kadar ağırlaştırmaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi 4 Ağustos 2016 tarihinde oybirliğiyle verdiği kararda bu hususa dikkat çekmiş ve aynen şöyle demiştir: "FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olması, potansiyel (olası) tehdidi var olan (mevcut) tehlikeye dönüştürmüş, demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır."

Esasen vesayetçiliğin bu topraklardaki varlığı yeni değildir. 1913 Babıali Baskını'ndan bu yana milli iradeyi ortadan kaldırmaya yönelik vesayetçiliğin klasik, modern ve postmodern türlerine tanık olduk. Bu tanıklığın ulaştığı sonuç şudur: Darbelerin ve darbe girişimlerinin hiçbir haklı gerekçesi olamaz. Hiç kimse veya hiçbir kurum şu ya da bu metinden, seküler ya da dini kökenli herhangi bir ideolojiden darbelere gerekçe çıkaramaz. Türkiye'de demokratik anayasal rejimin asıl koruyucusu milletin kendisidir.

Darbeler siyasi irademize ve aklımıza giydirilen deli gömleğidir. Darbecilik, milli iradeyi gasp etmeye çalışan, vesayetçi elitizmin pençesinde demokrasiyi içten içe kemiren iflah olmaz bir hastalık, tam bir siyasi sapkınlıktır. Bu hastalığa duçar olanlara bir kez daha hatırlatmak gerekir ki, demokrasilerde iktidara gelmenin yegâne yolu sandıktır. Anayasa'yı değiştirmenin ya da yeni anayasa yapmanın yolu da milletin teveccühünü ve tercihini kazanmaktan, dolayısıyla parlamentodan geçmektedir. Bunun dışındaki her yol, hiçbir meşruiyeti olmayan çıkmaz yoldur.

15 Temmuz aynı zamanda bu hastalıklı, seçkin ve antidemokratik zihniyetle hesaplaşmanın da miladıdır. Bu millet, canı ve kanı pahasına darbelere geçit vermeyeceğini, egemenliğin kendisine ait olduğunu göstermiştir. İnanıyorum ki 15 Temmuz, Türkiye'nin darbeler ve darbe teşebbüsleri makus talihinin kırıldığı, anayasal demokrasinin gerektirdiği zihniyet devriminin başladığı gün olacaktır.

Demokrasiyi, anayasayı, hukuku ortadan kaldırmaya çalışanlar karşısında tüm bu değerleri, dolayısıyla bireylerin başta yaşam hakları olmak üzere anayasal hak ve hürriyetlerini korumak, devletin temel görevi, dahası varlık nedenidir. Bu bir tercih meselesi değil, anayasal zorunluluktur. Ancak bunun nasıl ve hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği siyasi iradenin anayasal çerçevede yapacağı tercihlere bağlıdır.

Evet, anayasalar toplum sözleşmesidir, ancak Abraham Lincoln'a atfedilen ifadeyle "intihar sözleşmesi" değildir. Bu nedenle hiçbir anayasa, demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kasteden eylemler karşısında kayıtsız kalamaz. Modern demokratik anayasaların neredeyse tamamında bu tür durumlarda temel hak ve özgürlüklerin daha fazla sınırlanmasına izin veren olağanüstü yönetim usulleri öngörülmüştür. Bunun nedeni olağanüstü rejimlerin temelinde "zaruret" olgusunun bulunmasıdır. Devlet ve milletin varlığına yönelik ağır tehditler hiç kuşkusuz bir zaruret hali oluşturur.

Ancak demokratik olağanüstü yönetim usulü anlayışı, anayasaların bütünüyle askıya alınmasını, temel hak ve hürriyetlerin tamamen kullanılamaz hale getirilmesini reddeder. Bu nedenle, olağanüstü hâl hukuksuzluk hâli değildir. Nitekim olağanüstü hâl hukuku Anayasa'da detaylı bir şekilde düzenlenmiş, olağanüstü durumlarda temel hak ve hürriyetlere yönelik müdahalenin şartları ve sınırları açıkça belirlenmiştir. Elbette amaç, demokratik anayasal düzene, dolayısıyla temel hak ve özgürlüklere yönelik tehdidin mümkün olan en kısa sürede bertaraf edilerek olağan duruma dönülmesidir.

Esasen demokratik anayasaların amacı bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan anayasal düzeni korumaktır. Bunun da yolu toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamaktan geçmektedir. Çünkü güvenliğin olmadığı yerde özgürlüklerden bahsetmek zordur. Güvenlik, bu anlamda hem bireysel bir hak, hem de diğer hak ve özgürlüklerin korunmasının ön şartıdır. Özgürlük ise, yine Aliya İzzetbegoviç'in ifadesiyle, "hayatımıza anlam veren şeydir". Bu nedenle özgürlük ve güvenlik birbirine karşıt değil, biri diğerini tamamlayan değerlerdir.

Güvenlik ve özgürlük onurlu bir bireysel ve toplumsal yaşam için aynı ölçüde vazgeçilmezdir. Tıpkı teneffüs ettiğimiz hava gibi, varlığında değerini bilmeyiz, ama yokluğunda nefes alamayız.

Güvenlik ve özgürlük gibi iki hayati değer arasındaki ilişkiyi düzenlerken başvuracağımız temel değer hiç kuşkusuz adalettir. Adalet, hukuk düzeninin çimentosu, mülkün yani devletin temelidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin daha kırılgan hale geldiği olağanüstü dönemlerde adaletin tesisi çok daha önemlidir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

15 Temmuz siyasi tarihimizin belki de en büyük krizlerinden biridir. Devlet ve millet olarak bize düşen, birlik içinde bu krizi aşarak demokratik hukuk devletini adalet, güvenlik ve özgürlük temelinde sağlam ve güçlü bir şekilde yeniden yapılandırarak geleceğe taşımaktır.

15 Temmuz sonrası oluşan birlik, ülkenin tüm farklı unsurlarını çatısı altında toplayarak “biz” düşüncesini yeniden inşa etmiştir. Hiç kuşkusuz bu birlik, her konuda herkesin aynı şekilde düşünmesi ve farklı olanın aynılaştırılması değildir. Tersine esas olan bizim gibi düşünmeyen, bizim gibi inanmayan ve bizim gibi yaşamayanları da kuşatacak bir birlik ve beraberliktir.

Bu anlayışla 15 Temmuz’da bir kez daha hortlayan darbeci zihniyete milletçe verilecek en güzel cevap, demokratik ve özgürlükçü yeni bir anayasa yapmaktır. Darbelerin ve darbe teşebbüslerinin arkasındaki vesayetçi anlayışı tamamen tasfiye eden, milletin siyasi özne olduğunu ilan eden ve insan haklarına dayanan demokratik hukuk devletini tüm kurum ve kurallarıyla tesis eden yeni bir anayasa, hepimizin özellikle de demokratik siyasetin 15 Temmuz şehitlerine ve gazilerine olan vicdan borcudur. Esasen 15 Temmuz sonrası oluşan toplumsal ve siyasal birlik ruhu, yeni anayasa için gerekli iklimi de sağlamıştır.

Demokratik ve özgürlükçü bir yeni anayasa, bir yandan Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün işaret ettiği muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkılması, diğer yandan da demokratik kazanımların taçlandırılması bakımından son derece önemlidir.

Ancak belirtmek gerekir ki, anayasa her şey değildir. Dahası insanların yüreğindeki özgürlük ateşi söndüğünde Anayasa’nın da hiçbir anlamı kalmaz. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikalı yargıç Learned Hand, Central Park’ta yaptığı ve “Özgürlüğün Ruhü” ismiyle meşhur olan konuşmasında şöyle der: “Anayasalara, yasalara ve mahkemelere çok fazla umut bağladığımızı düşünüyorum. Bunlar yanlış umutlar, inanın bana yanlış umutlar. Özgürlük insanların yüreğindedir; orada öldüğü zaman hiçbir anayasanın, yasanın ve mahkemenin yapacağı bir şey olamaz.”

15 Temmuz darbe teşebbüsü bu topraklarda insanımızın yüreğinde özgürlüğün ölmediğini, onu yüreklerde yaşatmak için yaşamlarından vazgeçmeye hazır milyonlarca kişinin olduğunu ortaya koymuştur. Bu da göstermektedir ki, özgürlük ve demokrasi birileri tarafından yukarıdan lütfedilmiş veya bağışlanmış değil, toplumsal zeminde kazanılmış, uğruna bedeller ödenmiş ve tamamıyla hak edilmiş değerlerdir. Şimdi bu değerleri koruyarak tüm gerekleriyle hayata geçirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak en büyük görevimizdir.

Son olarak, belirtmek gerekir ki, dünya demokrasi tarihine geçecek bir olay olan 15 Temmuz konusunda “hür dünya”, maalesef iyi bir sınav verememiştir. Her fırsatta demokratik değerlerin sahibi ve savunucuları olarak ortaya çıkanlar, Türkiye’de ölümcül silahlarla demokrasinin

taammüden katledilme girişimi ve onun karşısında sergilenen demokratik direniş karşısında “kuzuların sessizliği”ni oynamışlardır.

Buna karşılık darbe girişiminin ertesi günü dayanışma mesajları yayınlayanlar da olmuştur. Örneđin 35 ülkenin üye olduğu Afrika Anayasa Yargısı Konferansı, 16 Temmuz günü yayınladığı ve bize gönderdiği mesajla darbe girişimini reddettiğini ve Türk Anayasa Mahkemesi ile dayanışma içinde olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği’nin darbeyi reddeden dayanışma açıklaması da bizim için değerlidir

Bu vesileyle anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren bu iki uluslararası kuruluşun yöneticilerine, ilgili anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemelerin başkanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Konuşmamın sonunda, tüm şehitlerimize ve Anayasa Mahkemesinin vefat eden emekli başkan ve üyelerine Allah’tan rahmet, gazilerimize ve hayatta olan emekli üyelerimize de sağlık ve afiyet diliyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli konuklar,

Yemin törenimizi teşriflerinizden dolayı şükranlarımı sunuyorum, güzel ve huzurlu günler diliyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı